

عرفه

روز معرفت و عرفان و آزادی از بند شیطان

آفریدگار هستی آشنا می‌شوند و از بند نفس اماره و وسوسه‌های شیاطین رهایی می‌یابند. در روز عرفه انسان باید خود را بشناسد، خدای خود را بشناسد، به هدف آفرینش خویش معرفت پیدا کند، به زندگی گذشته و آینده خود شناخت داشته باشد و در شناسایی دشمن حقیقی انسان یعنی شیطان و وسوسه‌های شیطانی غفلت نکند و بالاخره شناخت انسان‌های والا و اسوه‌های حقیقی که همان پیشوایان معصوم، پیامبر و اهل بیت او هستند، در برنامه‌های این روز قرار دهد و همین معرفت میانبرترین راه ایجاد

غلام همت آنم که زیر چرخ کبود زهرچه رنگ تعلق پذیرد آزاد است روز عرفه یکی از روزهای برگزیده و با عظمت اسلامی است. این روز گرچه رسماً به عنوان یکی از اعیاد اسلامی اعلام نشده، اما از روایات و احادیث اهل بیت علیهم‌السلام و دعا‌های این روز برمی‌آید که خداوند متعال در روز عرفه برای بستندگان خود عنایات ویژه‌ای منظور کرده است. عرفه، همچنانکه از نامش پیداست، روز آشنایی و عرفان و روز نیایش و آرامش عارفان حقیقت‌جو و سالکان عاشق می‌باشد. در این روز دل‌های ناآشنا، با

آنگاه علی بن الحسین و سپس محمد بن علی امام بودند...»
 رضی الدین سید بن طاووس بعد از نقل این روایت می‌فرماید: ما هم باید با پیروی از آن حضرت در روز عرفه برای شناخت و شناساندن حضرت امام زمان علیه السلام تلاش نماییم و یکی از مهمترین وظایف اهل ایمان در روز عرفه همین می‌باشد.^۲

روز رهایی از بند گناهان

خداوند متعال به حضرت موسی علیه السلام فرمود: «وَدَكَّرْهُمْ بِأَيَّامِ اللَّهِ؛^۳ ایام الله را به آنان یادآوری کن.» روز عرفه یکی از همین روزهاست. خداوند متعال امتیازهای ویژه‌ای در این روز برای بندگان خود در نظر گرفته است و نعمت‌های خود را در روز عرفه به آنان ارزانی داشته و برای مناجات‌کنندگان در این روز عطایای بی‌شماری معین کرده است.

امام صادق علیه السلام فرمود: هر کس در این روز قبل از رفتن به مراسم دعای

عشق و محبت آن گرامیان در دل‌های آماده و مشتاق می‌باشد. با مروری کوتاه به متون دینی و دعا‌های فراوان که برای روز عرفه وارد شده و احادیث اهل بیت علیهم السلام، می‌توان به این حقیقت پی برد.

امام‌شناسی در روز عرفه

امام صادق علیه السلام با اینکه در محدودیت شدیدی از سوی حاکمان جور زمان به سر می‌برد، در روز عرفه در میان جمعیت فراوانی که در سرزمین عرفات گردآمده بودند بلند شد و با صدای رسای خویش مسأله امامت را مطرح کرد و امامان بعد از رسول خدا صلی الله علیه و آله را یک به یک به مردم شناساند. عمرو بن ابی المقدام می‌گوید: امام صادق علیه السلام را در روز عرفه و در موقف عرفات دیدم که با بلندترین صدای خویش خطاب به جمعیت حاضر ندا می‌داد: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ كَانَ الْإِمَامُ، ثُمَّ كَانَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ، ثُمَّ الْحَسَنُ، ثُمَّ الْحُسَيْنُ، ثُمَّ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ، ثُمَّ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ...»^۱ ای مردم! رسول خدا امام بود. سپس علی بن ابی طالب، سپس حسن، سپس حسین،

۱- اقبال الاعمال، ج ۲، ص ۵۷.

۲- همان.

۳- ابراهیم/ ۵۱.

عرفه در زیر آسمان دو رکعت نماز بخواند و در پیشگاه خداوند متعال به تمام گناهان و خطاهای خود اعتراف نموده و حقیقتاً از درگاه پروردگار پوزش طلبد، خداوند متعال آنچه که به اهل عرفات مقدر نموده، او را نیز عطا می‌کند و تمام گناهان وی را می‌آمرزد.^۱

پیام جهانی پیامبر اکرم ﷺ در

روز عرفه

پیامبر اسلام ﷺ در آخرین حج خویش در روز عرفه و در سرزمین عرفات، نماز ظهر و عصر را با حضور صد هزار تن از مسلمانان بجای آورد. سپس در این روز تاریخی پیام جهانی خود را که دارای نکات بسیار مهم و حیاتی در زندگی اجتماعی، سیاسی و فردی مسلمانان بود به جهان اسلام ابلاغ نموده و آنان را با قوانین و ارزش‌های دین مبین اسلام آشنا کرد. آن حضرت روی شتر خود قرار داشت و یکی از یارانش سخنان او را با صدای رسا تکرار کرده و به افراد دور دست می‌رسانید. برخی از فرازهای این سخنان تاریخی را در ذیل می‌آوریم.

پیامبر اکرم ﷺ فرمودند: «اَلَيْهَا

النَّاسُ اِنَّ دِمَاءَكُمْ وَ اَمْوَالَكُمْ عَلَيْكُمْ حَرَامٌ اِلَى اَنْ تَلْقَوْا رَبَّكُمْ، كَحَرَمَةِ يَوْمِكُمْ هَذَا وَ كَحَرَمَةِ شَهْرِكُمْ هَذَا وَ اَنْتُمْ تَسْتَلْقَوْنَ رَبَّكُمْ فَيَسْئَلُكُمْ عَنْ اَعْمَالِكُمْ؛ ای مردم! جان و مال شما [محترم است و هرگونه تجاوز به آن‌ها] حرام است و این احترام همانند امروز و این ماه تاروژی که خداوند را ملاقات کنید باید مراعات شود. و شما به زودی با خدای خویش ملاقات می‌کنید و او از اعمالتان خواهد پرسید.»

همچنین فرمودند: «فَمَنْ كَانَتْ عِنْدَهُ اَمَانَةٌ فَلْيُؤَدِّهَا اِلَى مَنْ اِثْمَنَتْهُ عَلَيْهَا؛ هر کس امانتی نزد او باشد باید آن را به صاحبش برگرداند.»

و نیز فرمودند: «وَ اِنَّ كُلَّ رِبَا مَوْضُوعٍ وَ لَكِنَّ لَكُمْ رُؤُوسَ اَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ وَ اِنَّ رِبَا عَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ مَوْضُوعٌ كُلُّهُ؛ [ای مسلمانان!] هر ربایی ممنوع است و فقط اصل سرمایه‌های شما مال شما است. نه ظلم کنید و نه مظلوم واقع شوید و سودی که عباس [قبل از اسلام] از طلبکاران خود

۱- اقبال الاعمال، ج ۲، ص ۶۷.

می‌گرفت دیگر حق مطالبه ندارد.»

آن حضرت در ادامه فرمودند:
 «وَإِنَّ كُلَّ دَمٍ كَانَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ مَوْضُوعٌ وَإِنَّ أَوَّلَ
 دِمَائِكُمْ أَضْعَ دَمِ ابْنِ رَبِيعَةَ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ عَبْدِ
 الْمُطَّلِبِ؛ [ای مردم!] تمام خون‌هایی که
 در دوران جاهلیت ریخته شده همگی
 باید فراموش شود [و هیچکس حق
 ندارد به کینه آن زمان کسی را مورد
 تعقیب قرار دهد] و من به عنوان اولین
 قدم خون «ابن ربیعه»^۱ را [از خاندان
 خودم] بخشیده و فراموش می‌کنم.»

پیامبر اکرم ﷺ ادامه دادند: «أَيُّهَا
 النَّاسُ! إِنَّ الشَّيْطَانَ قَدْ يَبْسُ مِنْ أَنْ يُعْبَدَ
 بِأَرْضِكُمْ هَذِهِ أَبَدًا وَلَكِنَّهُ إِنْ مِطَّعَ فِيمَا سِوَى
 ذَلِكَ فَقَدْ رَضِيَ بِهِ مِمَّا تَحْفَرُونَ مِنْ أَعْمَالِكُمْ
 فَاخْذُرُوا عَلَيَّ دِينِكُمْ؛ ای مردم! شیطان از
 اینکه شما او را در این سرزمین
 پرستش کنید برای همیشه مأیوس
 گشته است، اما اگر در امور دیگر
 پیروی شود به گناهان کوچک در
 اعمال شما راضی می‌شود. پس برای
 حفظ دینتان از وی بر حذر باشید.»

رسول گرامی اسلام در فرآزهای
 آخر سخنان خود در اجتماع پرشور
 روز عرفه، تمام قوانین و رسومات

ضدانسانی ایام جاهلیت را باطل اعلام
 نموده و فرمود: «الْأَكْلُ شَيْنٌ مِنْ أَمْرِ
 الْجَاهِلِيَّةِ تَحْتَ قَدَمِي مَوْضُوعٌ؛ [ای مردم!]
 بدانید، تمام اعتقادات و رسومات
 جاهلیت را زیر پای خود نهاده و باطل
 اعلام می‌کنم.»^۲

همگام با امام حسین علیه السلام

یکی از زیباترین نیایش‌های روز
 عرفه، مناجات امام حسین علیه السلام در این
 روز شریف و در صحرای عرفات
 می‌باشد. آن بزرگوار با عباراتی شیوا و
 جملاتی زیبا با آفریدگار هستی راز و
 نیاز می‌کند و عالیترین درجات عرفان
 را در بیابان عرفات به نمایش می‌گذارد
 و در فرازی از نیایش خود عرضه
 می‌دارد: «اللَّهِ تَرُدُّدِي فِي الْآثَارِ يُوجِبُ بَعْدَ
 الْمَزَارِ فَاجْمَعْنِي عَلَيْكَ بِخِدْمَةِ تَوْصَلُنِي إِلَيْكَ.
 كَيْفَ يُسْتَدَلُّ عَلَيْكَ بِمَا هُوَ فِي وُجُودِهِ مُسْتَقَرٌّ
 إِلَيْكَ؟ أَيْكُونُ لِعَيْرِكَ مِنَ الظُّهُورِ مَا لَيْسَ لَكَ
 حَتَّى يَكُونَ هُوَ الْمُظْهِرُ لَكَ، مَتَى غَبَّتْ حَتَّى

۱- ابن ربیعه در دوران شیرخوارگی در قبیله
 بنی سعد بدست هذیل کشته شده بود.

۲- سیره ابن هشام، ج ۴، ص ۲۵۰؛ خصال
 صدوق، ص ۴۸۶؛ بحار الانوار، ج ۲۱، ص ۴۰۵؛
 المغنی، ج ۳، ص ۴۱۹؛ فروغ ابدیت، ج ۲،
 ص ۴۶۲.

نمود.

زمزمه مناجات حضرت سید الشهداء علیه السلام در روز عرفه در صحرای عرفات طنین انداز بود و فضای عرفانی آن لحظات، هر شنونده‌ای را ناخواسته به سوی خود جذب می‌کرد و آن حضرت همچنان با صدای حزین و دلنشین خود دل‌های تشنه را سیراب می‌کرد و از چشمان مبارکش همانند دو مشک، اشک جاری بود و با آهنگ ملکوتی خویش ندای توحید سر می‌داد: «أَنْتَ الَّذِي أَزَلْتَ الْأَغْيَارَ عَنِ قُلُوبِ أَحِبَّائِكَ حَتَّى كَمْ يَجْتُمُوا سِوَاكَ وَلَمْ يَلْجِئُوا إِلَى غَيْرِكَ. أَنْتَ الْمُونِسُ لَهُمْ حَيْثُ أَوْحَسْتَهُمُ الْعَوَالِمُ وَأَنْتَ الَّذِي هَدَيْتَهُمْ حَيْثُ اسْتَبَاتَتْ لَهُمُ الْمَعَالِمُ. مَاذَا وَجَدَ مَنْ فَقَدَكَ وَمَا الَّذِي فَقَدَ مَنْ وَجَدَكَ؟ لَقَدْ خَابَ مَنْ رَضِيَ دُونَكَ بَدَلًا وَلَقَدْ حَسِرَ مَنْ بَغَى عَنْكَ مُتَحَوِّلًا؛^۱

[معبودا!] تو همان کسی هستی که دیگران را از دل‌های دوستانت خارج ساختی تا غیر تو را دوست نداشته باشند و به غیر تو پناه نبرند. تو همدم و مونس آنانی هرگاه که جهانیان آنان را به

تَخْتِاجَ إِلَى دَلِيلٍ يَدُلُّ عَلَيْكَ وَمَتَى بَعْدَتْ حَتَّى تَكُونَ الْأَثَارُ هِيَ الَّتِي تُوصِلُ إِلَيْكَ؟ عَمِيَتْ عَيْنٌ لَا تَرَكَ عَلَيْهَا زَقِيمًا وَحَسِرَتْ صَفْقَةٌ عِنْدِي لَمْ تَجْعَلْ لَهُ مِنْ حُبِّكَ نَصِيبًا؛ پروردگارا! تفکر من در آثار [تو] موجب دوری دیدار می‌گردد، پس مرا به خدمتی وادار که مرا به تو پیوند دهد. چگونه بر وجود تو استدلال شود به آنچه که در وجودش به تو نیازمند است؟ آیا برای غیر تو ظهوری است که برای تو نیست، تا آن تو را آشکار کند؟! [معبودا!] کی غائب بوده‌ای که نیازمند دلیلی باشی تا بر تو دلالت کند و کی دور بوده‌ای تا آثار، [ما را] به تو برساند؟ کور باد چشمی که تو را نبیند و زیانکار باد معامله بنده‌ای که بهره‌ای از دوستیت را به او نداده‌ای.»

کی رفته‌ای ز دل که تمنا کنم تو را
کی گشته‌ای نهفته که پیدا کنم تو را
با صد هزار جلوه برون آمدی که من

با صد هزار دیده تماشا کنم تو را
آری با زمزمه چنین کلماتی
می‌توان تمام هستی را با دیده توحید
نگریست و ظهور حق را در پهنه عالم
احساس کرد و کام جان را شیرین

۱- اقبال الاعمال، ج ۲، ص ۷۴؛ مستدرک الوسائل، ج ۱۰، ص ۲۳.

حضور امام حسین علیه السلام شرفیاب شدم در حالی که پیش روی آن حضرت و دوستانش کاسه آرد چیده شده و قرآن‌ها بر دامن‌هایشان قرار داشت و آنان منتظر افطار بودند. از آن بزرگوار سؤال کردم و پاسخ خود را دریافت نمودم و از حضورش بیرون آمدم. سپس به محضر امام حسن علیه السلام رفتم و مشاهده کردم که مردم بر سفره‌های آماده از طعام وارد می‌شدند و می‌خوردند و با خود می‌بردند. امام حسن علیه السلام مرا آشفته حال دید و فرمود: ای مسروق! چرا غذا نمی‌خوری؟ عرضه داشتم: سرورم! من روزه دارم، اما چیزی به ذهنم رسید. امام حسن علیه السلام فرمود: هر چه می‌خواهی سؤال کن! گفتم: به خدا پناه می‌برم که رفتار شما خاندان نبوت با همدیگر تفاوت داشته باشد. بر امام حسین علیه السلام وارد شدم و او را دیدم که به انتظار افطار نشسته است و بر شما وارد شدم و می‌بینم که روزه نیستید. امام مجتبی علیه السلام مرا به سینه‌اش چسبانیده و با مهربانی فرمود: ای

وحشت اندازند و تو هدایتگر آنان هستی هر جا که نشانه‌های توحید برایشان آشکار شد. چه یافت آنکه تو را گم کرد! و آنکه تو را یافت دیگر چه گم شده‌ای دارد؟ یقیناً آن کسی که غیر تو را به جای تو برگزید زیانکار است و آنکه از تو روی گرداند در خسران [ابدی] خواهد بود.»

درس‌هایی از روز عرفه

۱- همه به سوی او

امام چهارم حضرت زین العابدین علیه السلام در روز عرفه مردی تهیدست را مشاهده کرد که گدایی می‌کند و درخواست خود را با مردم در میان می‌گذارد. حضرت به او فرمود:

«وَيَحْكُ! أَعْتَبِرَ اللَّهُ تَسْأَلُ فِي هَذَا الْيَوْمِ؟ إِنَّهُ لَيُزِجِي لِمَا فِي بَطْنِ الْجُبَالِي فِي هَذَا الْيَوْمِ أَنْ يَكُونَ سَعِيداً؛ وای بر تو! در چنین روزی از غیر خدا طلب حاجت می‌کنی؟ در چنین روزی این امید هست که انسان‌هایی که در دل مادرانند سعادت‌مند شوند.»^۱

۲- سیره حسنین علیه السلام

مسروق، یکی از یاران اهل بیت علیهم السلام می‌گوید: در روز عرفه به

۱- من لا يحضره الفقيه، ج ۲، ص ۲۱۱.

فرزند اشرس! آیا نمی‌دانی که خدای متعال ما اهل بیت پیامبر را برای تدبیر امور امت فراخوانده است؟ اگر همه ما بر چیزی اتفاق کنیم دیگر غیر آن بر شما روا نخواهد بود. من در این روز روزه نگرفته‌ام به جهت روزه‌خواران شما و برادرم حسین علیه السلام روزه گرفته است جهت روزه‌داران شما.^۱

۳- خیرخواهی برای اهل ایمان

یونس بن عبدالرحمن می‌گوید: عبدالله بن جنذب را در روز عرفه در موقف عرفات در یکی از بهترین حالات دیدم. او پیوسته دست‌ها را به سوی آسمان بلند کرده و اشک چشمانش از گونه‌هایش بر سنگریزه‌های سرزمین عرفات جاری بود و همچنان در خوشترین حالات عرفانی با خداوند راز و نیاز می‌کرد. در مراجعت به او گفتم: ای ابا محمدا! عجب حال خوشی داشتی و چه زیبا دعا می‌کردی، من چنین حالی تا به حال ندیده بودم. عبدالله پاسخ داد: به خدا قسم یک کلمه برای خودم دعا نکردم و در همه این مدت برای برادران دینی‌ام دعا می‌کردم، زیرا از مولا یوم حضرت

موسی بن جعفر علیه السلام شنیدم که فرمود: «مَنْ دَعَا لِأَخِيهِ بِظَهْرِ الْعَيْنِ تُودِيَ مِنَ الْعَرْشِ: هَذَا! وَلَكَ مِائَةُ أَلْفِ ضِعْفٍ مِثْلَهُ؛ هر کس برادر مؤمن خود را در غیاب او دعا کند، از عرش الهی به او ندا می‌رسد: هانا! [ای بنده من!] برای تو صد هزار برابر باد.» بدین جهت راضی نشدم از صد هزار دعای تضمین شده و مورد قبول در برابر یک دعا که معلوم نیست مستجاب گردد صرف نظر کنم.^۲

۴- در عرفات یا کربلا؟!

بشیر دهان (روغن فروش) روزی به حضور حضرت صادق علیه السلام شرفیاب شده و به آن جناب عرضه داشت: مولای من! گاهی اتفاق می‌افتد که من در روز عرفه نمی‌توانم در صحرائی عرفات حضور یافته و به عبادت و راز و نیاز پردازم، در آن هنگام من مراسم عرفه را در کنار قبر حضرت سید الشهداء علیه السلام برگزار می‌کنم، به نظر شما چطور است؟!

۱- کلمات الامام الحسین علیه السلام، ص ۶۹۴؛ مستدرک الوسائل، ج ۱۶، ص ۳۳۸.
۲- اختیار معرفة الرجال، ج ۲، ص ۸۵۲ و بحار الانوار، ج ۴۸، ص ۱۷۲.

حضرت سید الشهداء علیه السلام مشرف شود، خداوند متعال به تعداد هر قدمی که وی به سوی حرم امام حسین علیه السلام برمی دارد، برایش ثواب یک حج کامل منظور خواهد کرد.^۱

عارف کامل میرزا جواد آقا ملکی تبریزی در این مورد می فرماید: «در اخبار بسیار وارد شده است که برای زیارت آن حضرت در روز عرفه ثواب بسی شمار است. از جمله در روایت صدوق از حضرت ابی عبدالله علیه السلام (امام صادق علیه السلام) آن است که خداوند تبارک و تعالی برای زیارت کنندگان قبر امام حسین علیه السلام قبل از اهل عرفات تجلی می فرماید و حوائج آن‌ها را برمی آورد و گناهان آنان را می آمرزد و در مسئلت‌های آنان شفاعت امام حسین علیه السلام را می پذیرد، سپس اهل عرفات می آیند و همین رفتار با آن‌ها می شود و باز از حضرت (امام صادق علیه السلام) روایت شده که:

«هر کس روز عرفه، حسین بن علی علیه السلام را زیارت کند، خداوند

پیشوای ششم فرمود: «چه کار نیکویی انجام می دهی. هرگاه یکی از شیعیان مادر غیر ایام عید به زیارت قبر حضرت حسین علیه السلام برود - در حالی که معرفت کامل به حق آن حضرت دارد - برای او ثواب بیست حج و بیست عمره و بیست جهاد قبول شده نوشته می شود و هرگاه مؤمنی در روز عید برای زیارت حضرت سید الشهداء علیه السلام حاضر شود، ثواب صد حج و عمره و جهاد خواهد داشت. و اما اگر شخصی در روز عرفه و با شناخت و معرفت کامل به مقام آن حضرت به زیارت کربلا برود، ثواب هزار حج و هزار عمره و هزار غزوه خواهد داشت.»

در این هنگام بشیر با لحنی تعجب آمیز گفت: زیارت کربلا چگونه می تواند جایگزین مراسم عرفات در روز عرفه باشد؟!

بعد از ادای این جمله، امام صادق علیه السلام در حالی که نگاه تند خود را به سوی بشیر دوخته بود فرمود: «ای بشیر! مطمئن باش هر گاه یکی از اهل ایمان در روز عرفه به کربلا بیاید و با آب فرات غسل کند و سپس به زیارت

۱- کامل الزیارات، باب ۷۰، ص ۳۱۶.

نهادی و عطیه و بخشش خود را در این روز نیکو گردانیدی و به واسطه این روز بر بندگان تفضل فرمودی.»

دستاورد های عرفه

مراسم معنوی و عرفانی روز عرفه در نهم ذی الحجه در وادی عرفات از جمله کانون های حیات بخش دنیای اسلام است. در این مراسم، دلدادگان وادی عشق برای انجام فرمان حضرت حق از اول ظهر روز عرفه تا غروب شرعی در آن صحرای پر رمز و راز توقف نموده و با شناخت زوایایی از عظمت حق، از عشق حضور در محضر یار سرمست می شوند و قدرت لازم را برای ادامه راه انبیاء و اولیاء الهی به دست می آورند. دعاها و اعمال بیدار دلان خداجوی در وادی عشق و عرفان، منبع توانایی و قدرت است که نیروی فوق العاده ای برای مسلمانان اعطا می کند تا در اجرای حاکمیت الله در تمامی صحنه های زندگی تلاش نمایند.

آری وقوف در عرفات و اعمال

عَزَّوَجَلَّ هزار هزار حج به همراه قائم علیه السلام و هزار هزار عمره با رسول خدا صلی الله علیه و آله و آزاد کردن هزار هزار بنده در راه خدا برای او می نویسد و خدا او را به نام «بنده صدیق که ایمان به وعده خدا دارد»، لقب می دهد.»^۱

۵- در مکتب سید الساجدین علیه السلام

امام سجاده علیه السلام در چهل و هفتمین دعای صحیفه سجاده بعد از شکر و سپاس و ثنا به پیشگاه حضرت باری تعالی و بعد از تنزیه و تقدیس خداوند متعال، بر پیامبر و آل آن حضرت درود فرستاده و بر ضرورت وجود نبی و امام برای هدایت افراد بشر و اجرای قوانین الهی تاکید می کند. آنگاه در مسورد عظمت روز مقدس عرفه می فرماید: «اللَّهُمَّ هَذَا يَوْمٌ عَرَفَهُ يَوْمٌ شَرَفْتَهُ وَكَرَّمْتَهُ وَعَظَّمْتَهُ، نَشَرْتَ فِيهِ رَحْمَتَكَ، وَمَنْنْتَ فِيهِ بِعَفْوِكَ، وَأَجَزَلْتَ فِيهِ عَظِيمَتَكَ وَتَفَضَّلْتَ بِهِ عَلَيَّ عَبْدًا ذِيكَ؟ پروردگارا! امروز، روز عرفه است؛ روزی که به آن شرافت، کرامت و عظمت بخشیده ای، و در آن رحمت خودت را [بر اهل عالم] منتشر ساخته ای و با عفو و گذشت خود در این روز [بر بندگان] منت

۱- المراقبات، ترجمه علیرضا خسروی، ص ۴۳۴.

خود را به خاطر خداوند تعالی از هر مشغول کننده‌ای خالی گردان و دل خود را از هر مانع و حجابی آزاد نموده و تمام کارهایت را به آفریدگارت سپرده و دنیا و آسایش طلبی و مردم را رها کن.»

در اینجا برخی از دستاوردها و نتایج اجتماعی، عرفانی و معنوی وقوف در بیابان عرفات در روز عرفه را یادآور می‌شویم:

۱- حضور در عرفات انسان را به یاد رستاخیز و حضور در پیشگاه پروردگار می‌اندازد.

۲- وقوف در بیابان عرفات نمایشی راستین از کنگره مذهبی، نژادها، ملت‌ها و طوائف مختلف مسلمانان می‌باشد.

۳- اعمال روز عرفه در صحرای عرفات، جلوه‌ای از مساوات و برادری اسلامی در جهت رسیدن به یک هدف مشترک انسانی و معنوی است.

۴- آرامش روح و روان، تقویت روح امید به زندگی و تلاش بیشتر

۱- مصباح الشریعه، ص ۴۷؛ بحار الانوار، ج ۹۶، ص ۱۲۴.

آن اگر به درستی و با توجه به حقیقت آن انجام شود، سه شناخت حیاتی را همزمان بدست می‌دهد:

۱- شناخت خود؛ ۲- شناخت خداوند؛ ۳- شناخت همدیگر.

عرفات پایگاه اندیشه و تفکر است و توقف در این مکان و در نیمروز عرفه تا شامگاه، مهمترین ارمغان را برای آدمی به همراه دارد و آن نگرشی تفکرآمیز به افق گذشته زندگی می‌باشد. اجتماع روز عرفه در عرفات گویاترین جلوه مبارزه با شیطان و نمایش عشق و حُب و اخلاص و بندگی است. به همین جهت برای رسیدن به اهداف عالی مراسم عرفه باید انسان خود را برای خدای خویش خالص گرداند و از تنگنای عالم مادی بیرون آمده و با سالکان حقیقت طلب سنخیت پیدا کند. همانگونه که امام صادق علیه السلام به حاجی عازم کعبه سفارش می‌کند که: «إِذْ أَرَدْتَ الْحَجَّ فَجَرِّدْ قَلْبَكَ لِلَّهِ تَعَالَى مِنْ كُلِّ شَاغِلٍ وَحِجَابٍ كُلِّ حَاجِبٍ وَفَوْضْ أُمُورَكَ كُلَّهَا إِلَى خَالِقِكَ وَدَعْ الدُّنْيَا وَالزَّاحَةَ وَالْحَلْقَ»^۱ هنگامی که قصد می‌کنی اعمال حج بجای آوری، قلب

اجتماع روز عرفه در عرفات
 گویاترین جلوه مبارزه با
 شیطان و نمایش عشق و
 حُب و اخلاص و بندگی
 است. به همین جهت برای
 رسیدن به اهداف عالی
 مراسم عرفه باید انسان
 خود را برای خدای خویش
 خالص گرداند و از تنگنای
 عالم مادی بیرون آمده و با
 سالکان حقیقت طلب
 سنخیت پیدا کند.

«قَلْبُ الْمُؤْمِنِ عَرْشُ الرَّحْمَنِ»^۱ قلب مؤمن
 عرش خداست. «بنابراین در روز عرفه

برای رسیدن به سعادت حقیقی از
 دیگر نتایج این حرکت می‌باشد.

۵- پرورش حس قانونمندی و
 احترام به قوانین متعالی اسلام.

۶- نمایش رزمی و آمادگی لازم
 برای مقابله با دشمنان اسلام.

۷- فراهم آمدن زمینه‌ای مناسب
 برای تبلیغ دین و ترویج معارف و
 ارزش‌های اسلامی.

۸- تحقیر شیطان و دشمنان و
 مخالفین اسلام و ارزش‌های الهی.

اما با این حال نمی‌توان ارتباط
 حقیقی با حضرت پروردگار را در یک
 بیابان با فضیلت محصور کرد؛ چرا که
 حرم الهی منحصر در سرزمین مکه و
 خانه کعبه نیست، بلکه قلب آدمی حرم
 خداست، همچنانکه امام صادق علیه السلام
 فرمود: «الْقَلْبُ حَرَمُ اللَّهِ فَلَا تُسْكِنُ حَرَمَ اللَّهِ
 غَيْرَ اللَّهِ»^۱ قلب حرم الهی است، پس در
 حرم خداوند غیر او را جای نده.

دل سرای توست پاکش دارم از آلودگی

کاندرین ویرانه مهمانی، ندانم کیستی

هر دل سوزان هزاران راه دارد سوی تو

این همه ره را تو پایانی، ندانم کیستی

همچنین در روایت آمده است:

۱- بحار الانوار، ج ۶۷، ص ۲۵.

۲- شرح اسماء الحسنی، ج ۱، ص ۳۴.

سرزمین عرفات، در شناخت منزلت این خانه است. برای همین است که حاجیان دل باخته حق قبل از تشریف به عرفات، قلب‌های خود را از تمام آلودگی‌ها پاک نموده و زنگار گناه را از این آئینه حق نما می‌زدایند.

شهادت روز عرفه

یکی از مناسبت‌های مهم روز عرفه، شهادت حضرت مسلم بن عقیل علیه السلام در این روز با فضیلت می‌باشد. جناب مسلم بن عقیل از سوی حضرت سید الشهداء علیه السلام برای بررسی اوضاع کوفه و بیعت گرفتن از مردم به همراه نامه‌ای و در روز نیمه شعبان از مکه به سوی کوفه اعزام گردید.

آن جناب - که در پاسخ دعوتنامه‌های مکرر شیعیان و بزرگان کوفه به آن شهر آمده بود - با تلاش وسیع خود مردم را به بیعت با حضرت امام حسین علیه السلام دعوت کرد و در نتیجه حدود ۱۸ هزار نفر به نفع امام حسین علیه السلام با مسلم علیه السلام بیعت کردند. در

برای انسان‌های بیدار دل اگر ممکن نیست تا برای فیض حضور در بارگاه قدس الهی به بیابان عرفات بشتابند، چه بسا آنان در خلوتگه انس با پروردگار، در جاهای دیگر، حلاوت مناجات را بیشتر احساس کنند و خود را به بارگاه ربوبی نزدیکتر ببینند تا آنکه بدون زمینه‌سازی معنوی به خانه خدا رفته باشد. گرچه لذت انس در عرفات به مراتب برای اهلش مضاعف خواهد بود، اما حضور قلب در عالم عرفان حقیقی برای خدا باوران سالک عالمی دیگر دارد و آنان عظمت حق را در قلب خود بالعیان حس می‌کنند، چنانکه خداوند متعال در حدیث قدسی فرمود: «لَا يَسْعُنِي أَرْضِي وَلَا سَمَائِي وَلَكِنْ يَسْعُنِي قَلْبُ عَبْدِي الْمُؤْمِنِ؛ زمین و آسمانم گنجایش مرا ندارد، اما قلب بنده مؤمن من چنین شایستگی را دارد.» آری اگر با چشم بصیرت بنگریم، خانه حقیقی خدا دل مؤمن است و وادی حقیقی عشق الهی در روز عرفه همین جاست و در این روز باید در آبادی و پاکیزگی این منزل الهی تلاش کرد و فهم عظمت خانه کعبه و

می داری؟! پیامبر فرمود: «ای وَاللَّهِ إِنِّي لِأَحَبُّهُ حَبِيبٍ، حُبًّا لَكَ وَحُبًّا لِحُبِّ أَبِي طَالِبٍ لَكَ، وَإِنَّ وَلَدَهُ مَقْتُولٌ فِي مَحَبَّةٍ وَلَدِكَ فَتَدْمَعُ عَلَيْهِ عُسُيُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَتُصَلِّي عَلَيْهِ الْمَلَائِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ؛ بلی، به خدا قسم او را از دو جهت دوست دارم: اول به جهت خودش و دوم به خاطر اینکه عمویم ابوطالب او را دوست داشت. و همانا فرزند او (مسلم بن عقیل) در راه محبت پسر [جانبازی کرده و] کشته می شود و چشم های اهل ایمان در ماتم وی گریان [و اشک ریزان] خواهد شد و ملائکه مقرب پروردگار بر او درود و سلام می فرستند.»

آنگاه رسول الله ﷺ به شدت گریه کرد و قطرات اشک آن حضرت بر سینه مبارکش جاری شد، سپس فرمود: به خداوند شکوه می کنم از غم ها و مصیبت هایی که بعد از من بر عترتم خواهد رسید.^۳

ایسام فعالیت حضرت مسلم ﷺ در کوفه، عبید الله بن زیاد بر آنجا مسلط شد و با کمک جاسوسان خود، محل اختفای حضرت مسلم ﷺ را پیدا کرد. ابن زیاد با تهدید و تطمیع، سران شهر را با خود همراه نمود و با ایجاد فضایی آکنده از رعب و وحشت، بیم و هراس را بر دل های مردم مستولی گردانید و بدین وسیله اهل کوفه از اطراف جناب مسلم پراکنده شدند و مسلم بن عقیل در کوفه، تنها و غریب و بی پناه ماند.^۱ او بعد از مقاومت سرسختانه و رشادت های بی نظیری که از خود نشان داد و در مقابل نیروهای ستمگر ابن زیاد پایداری نمود، بالاخره در روز چهارشنبه، نهم ذی الحجه سال ۶۰ هـ.ق، در روز عرفه به شهادت رسید.^۲

پیامبر گرامی اسلام ﷺ سال ها قبل از شهادت جناب مسلم بن عقیل، از شهادت وی خبر داده و بر مظلومیت این سفیر رشید و جوانمرد حضرت حسین ﷺ گریسته بود. ابن عباس می گوید:

روزی علی ﷺ از رسول خدا ﷺ پرسید: یا رسول الله! آیا عقیل را دوست

۱- فرهنگ عاشورا، ص ۴۵۲.

۲- ارشاد مفید، ج ۲، ص ۶۶.

۳- معجم رجال الحدیث، ج ۱۹، ص ۱۶۶.